

4. *Derzhavnyi arkhiv Sumskoi oblasti. F. R-7443. Stupak Yurii Petrovych (1911–1979 rr.)*. [Articles in periodicals on pedagogical issues]. Sumy.

5. Kyzylova, V. V. (2009). *Dytiacha literatura: Stan. Problemy. Perspektyvy*. [Children's literature: State. Problems. Prospects]. Kyiv.

6. Kilichenko, N. L. (1998). *Ukrainska dytiacha literatura*. [Ukrainian children's literature]. Kyiv.

7. Slavova, M. (2002). *Popeliushka literatury. Teoretychni aspekty literatury dlia ditei*. [Cinderella of literature. Theoretical aspects of literature for children]. Kyiv.

8. Stadniichuk, R. (1994). *Dytiacha literatura: vid realii do idealu*. [Children's literature: from reality to ideal]. Kyiv.

9. Stupak, Yu. P. (1957). *Kotsiubynskiyi pro osvitu i vykhovannia* [Kotsiubynskiyi about education and upbringing]. Kyiv.

10. Stupak, Yu. P. (1957). *Leonid Hlibov yak dytiachyi pysmennyk*. [Leonid Hlibov as a children's writer]. Kyiv.

11. Stupak, Yu. P. (1958). *Lesia Ukrainka i dytiacha literatura*. [Lesia Ukrainka and children's literature]. Kyiv.

12. Stupak, Yu. P. (1954). *Pedahohichni pohliady Hrabovskoho*. [Pedagogical views of Hrabovskiyi]. Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

ІВАНОВА Ірина Борисівна – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри російської мови, зарубіжної літератури та

методики їх викладання Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Наукові інтереси: історія педагогіки, методика викладання літературознавчих дисциплін.

ПОХІЛЬКО Олена Вікторівна – кандидат педагогічних наук, викладач кафедри мовної підготовки іноземних громадян Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Наукові інтереси: історія педагогіки, методика викладання лінгвістичних дисциплін.

INFORMATION ABOUT AUTHORS

IVANOVA Iryna Borysivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Head of the Chair of Russian Language, Foreign Literature and Methods of their Teaching of Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko.

Circle of scientific interests: History of pedagogy, Methodology of teaching literature studies disciplines

POKHILKO Olena Viktorivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Teacher of the Chair of Language Training for Foreign Citizens of Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko.

Circle of scientific interests: History of pedagogy, Methodology of teaching linguistic disciplines.

Стаття надійшла до редакції 12.04.2019 р.

УДК 37.016:811.112.2

КАПІТАН Тетяна Анатоліївна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри лінгводидактики та іноземних мов Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
<https://orcid.org/0000-0002-9999-9293>
 e-mail: Kapitan_18@mail.ua

ШЛЯХИ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ ЗАСОБАМИ ГРИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. З огляду на те, що використання нових інформаційних технологій сприяло визнанню потреби інтенсифікації й удосконалення навчання іноземної мови. Основне завдання вчителя на уроці іноземної мови – навчити учнів працювати відповідально, результативно, змістовно та творчо, тому вчитель постійно перебуває в пошуку таких форм роботи, які б могли забезпечити максимальну активність учнів на уроці.

Для вироблення вміння спілкуватись іноземною мовою важливо забезпечити

мовне середовище для учасників процесу: учителя й учнів, оскільки вчитель виконує функції не лише організатора, а й учасника в мовленнєвому середовищі учнів. Завдання вчителя полягає в тому, щоб залучити всіх учнів до роботи на уроці, що сприяє підвищенню результативності навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковці й методисти тривалий час вивчають проблему використання ігор на уроках іноземної мови. Їхні дослідження засвідчують, що використання ігор на уроках іноземної мови підвищує ефективність засвоєння мовного матеріалу.

У сучасних освітніх умовах на цю проблему також звертають увагу багато дослідників, учителів-практиків та методистів, з-поміж яких Є. Пасов, Д. Ельконін, Л. Виготський, М. Скаткін, А. Співаковська, А. Петровський, С. Соловейчик, Г. Китайгородська, М. Василюшин, І. Пономар, І. Лащикова та ін.

Метою статті є вивчення особливостей активізації пізнавальної діяльності на уроці, створення атмосфери мовного спілкування, а також зняття напруження та спонукання учнів до активної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із завдань учителя є активізація пізнавальної діяльності учнів оскільки це дає їм змогу працювати швидко й змістовно. Гра формує позитивні риси характеру, зокрема зібраність, відповідальність, розвиває розумові здібності, а також працелюбність. Її вважають одним з ефективних засобів навчання іноземної мови, вона створює на уроці атмосферу мовленнєвого спілкування, усуває напруження й спонукає учнів до активної діяльності.

На думку Є. Пасова, гра – це лише оболонка, форма, а змістом і призначенням її повинно бути навчання, у нашому випадку – оволодіння видами мовленнєвої діяльності як засобами спілкування іноземною мовою [3].

На початковому етапі вивчення іноземної мови гра є важливим компонентом уроку. Завдяки їй учні пізнають світ, їм весело та цікаво. Під час гри діти краще засвоюють матеріал, навіть найпасивніші учні приєднуються до активної діяльності. Зазначимо, що гра є методом навчання, який організовує й розвиває учнів, збагачує їхні пізнавальні можливості, виховує особистість. Цей прийом на уроці іноземної мови є формою навчання, що поживляє урок, оскільки містить елемент змагання.

За твердженням Д. Ельконіна, гра виконує чотири найважливіші для людини функції: засіб розвитку мотиваційно-споживацької сфери, засіб пізнання, засіб розвитку розумової діяльності та засіб розвитку довільної поведінки [6].

У дослідженні А. Співаковської «Гра – це серйозно», яке цитує Є. Пасов, зазначено, що гра є провідною діяльністю дітей, оскільки «визначає найважливіші перебудови та формування нових якостей особистості»; саме в грі діти засвоюють суспільні функції, норми поведінки; вона вчить, змінює, виховує або, за словами Л. Виготського, сприяє розвитку [3, с. 205].

На думку М. Василюшин, ігри можуть

попереджати невпевненість, сором'язливість, скутість, страх у нових, незвичних ситуаціях спілкування. Початок навчання в школі різко змінює соціальне середовище дітей, що також загострює їхній психологічний стан, тому гра з її груповими формами роботи найбільш повно забезпечує адаптацію до нового соціального середовища й сприяє становленню дитини як «соціального індивіда», тому що саме в цей час у неї виникає потреба виробляти нову життєву позицію й організувати суспільно значущу діяльність, яка забезпечує цю позицію.

Загальновідомо, що в 6–7 років школярі мають надзвичайно низький рівень концентрації уваги, до того ж увага так само, як пам'ять, є переважно мимовільною. Учені помітили, що ігровий мотив підвищує можливості довільної уваги і пам'яті, зокрема завдяки змагальності й цікавості ігор. Важливим виявляється також те, що в грі учень може значну частину іноземного матеріалу запам'ятати мимоволі, а самостійне виконання завдань в активній практичній діяльності може бути більш ефективним, ніж у процесі довільного запам'ятовування. Окрім того, гра забезпечує дієве навчання, яке сприяє здобуттю реальних знань, виробленню важливих умінь і навичок, розвитку здібностей дитини [1].

На думку І. Пономар, гра є особливо організованим заняттям, яке потребує напруження емоційних і розумових сил. Під час гри всі учасники мають рівний статус. Вона є корисною навіть для учнів, які мають труднощі в оволодінні матеріалом. Слабкий у мовній підготовці учень може стояти першим у грі, оскільки винахідливість і кмітливість стають важливішими за знання предмета. Почуття рівності, атмосфера радості, відчуття посильності завдань – усе це дає змогу подолати сором'язливість, яка заважає вільно використовувати в мовленні лексичні одиниці інших мов, і позитивно позначається на результатах навчання. Учні непомітно засвоюють мовний матеріал й одержують задоволення [4].

Незважаючи на позитивний вплив ігор, автор зауважує, що не можна замінити систематичне навчання й інтенсивні вправлення. Завдання вчителя – використовувати ігри там, де це доцільно, не захоплюватися ними надмірно, пам'ятати, що гра є лише одним із засобів навчання іноземної мови [4].

Деякі вчителі використовують ігри для розвитку уяви та фантазії на уроках іноземної мови. Уява є однією з визначальних рис людини й дозволяє їй створювати нові образи

з використанням напрацьованого досвіду. Уява дає змогу доповнювати сформовані поняття. Уяву та фантазію найбільш особливо інтенсивно можна розвинути у віці від п'яти до п'ятнадцяти років. Якщо в цей період їх спеціально не формувати, то спостерігається швидке зниження активності цієї функції, що спричиняє негативний вплив на розвиток особистості. Водночас уява може не тільки полегшувати процес навчання, й саморозвиватися за відповідної організації навчальної діяльності. Одним з ефективних прийомів тренування уяви, а разом з нею і мислення, уваги, пам'яті та інших психічних функцій є ігри та завдання, які мають декілька правильних відповідей. Наведемо приклади таких завдань.

Гра «Склади слова». Цю гру разом з тренуванням уяви спрямовано на розвиток словникового запасу учнів. Її проводять після вивчення конкретної навчальної теми або після прочитання окремого тексту. Учні потрібно, використовуючи запропоновані букви, скласти якнайбільше слів, які трапляються в тексті казки «Die Bremer Stadtmusikanten». Кількість слів, які утворив учень, слугує показником його словникового запасу.

Гра «Прикрасити слово». Ця гра добре розвиває образне мислення, уяву, асоціативні процеси та загальне інформування учнів. Її можна пропонувати в процесі ознайомлення, закріплення та контролю лексики.

Основним завданням цієї гри є підбір до запропонованого іменника якнайбільшої кількості прикметників.

Учні об'єднують в команди. Кожна команда отримує іменник, до якого потрібно підібрати за допомогою якнайбільше означень за визначений час. Наприклад:

Іменник	Прикметник
Das Kleid	Schön, gut, neu, alt, klein, bunt, grün, schmutzig, sauber usw.
Das Haus	Modern, nett, alt, klein, hoch, niedrig usw.

Виграє та команда, яка знайшла найбільшу кількість прикметників.

Гру «Як краще використати предмети» спрямовано на загальний розвиток учнів і на стимулювання їхньої фантазії. Учитель показує малюнок, на якому зображено якийсь предмет, наприклад, книгу. Учні потрібно назвати всі реальні або уявні дії, які можна виконати з цим предметом: das Buch – lesen, schenken, geben, mitnehmen usw.

Однією з ефективних є також гра для розвитку творчої уяви, філологічних здібностей учнів та розширення словникового запасу.

Учням пропонують будь-яке слово, наприклад «der Clown» і запитують, які асоціації воно викликає, які поєднання утворює. Можна запропонувати підібрати впродовж хвилини якнайбільше слів, що починаються на букву «C», або написати слово в колонку й підібрати слова, що починаються на букви, з яких воно складається, наприклад:

Cowboy
Limonade
Ohr
Wasser
Nase

Учням можна також дати завдання підібрати слова, які починаються з цих букв, для того, щоб утворити завершене речення, наприклад:

– Cowboy
– liebt
– Ostern
– Weihnachten
– Neujahr

Cowboy liebt Ostern, Weihnachten, Neujahr.

Добре, коли учні утворюють значну кількість речень.

У роботі з віршем «Der Sommer» учні зауважують, що, крім кольорів, у літа є запах (перша строфа), смак (друга строфа) та звук (третя строфа). Учні самі роблять висновок, що літо і весна – це нагромадження звуків, зима – навпаки беззвучна, осінь – суцільний потік різних звуків (шум дощу, вітру, листя, яке падає).

Der Sommer
Weißt du, wie der Sommer riecht?
Nach Birken und nach Nelken,
nach Äpfeln und Vergißmeinnicht
die in der Sonne welken,
nach heißem Sand und kühlem See
und nassen Badehosen,
nach Wasserball und Sonnenkrem,
nach Straßenstaub und Rosen.
Weißt du, wie der Sommer schmeckt?
Nach gelben Aprikosen
Und Walderdbeeren, halb versteckt
Zwischen Gras und Moosen,
nach Himbeereis, Vanilleeis
und Eis aus Schokolade,
nach Sauerklee vom Wiesenrand
und Brauselimonade.
Weißt du, wie der Sommer klingt?
Nach einer Flötenweise.
Die durch die Mittagsstille dringt,
ein Vogel zwitschert leise,
dumpft fällt ein Apfel in das Gras,
ein Wind rauscht in den Bäumen,
ein Kind lacht hell,

dann schweigt es schnell
und möchte lieber träumen.

На думку І. Лащикової, уяву невіддільно пов'язано з емоціями, тому врахування емоційного стану дитини дає змогу успішно розвивати її уяву; цілеспрямовано організувати її фантазію, а також формувати культуру почуттів, оскільки будь-яка емоція має зовнішнє вираження [2, с. 48–51].

За словами Є. Пасова, основним елементом гри є ігрова роль, часто не важливо яка саме. Вона допомагає відтворювати різноманітні людські стосунки, які спостерігаються в житті. Гра стане змістовною й корисною за умови, коли в ній виокремити та покласти в основу взаємини між людьми. Найважливіше значення розвитку гри закладено в її природу, оскільки гра завжди передбачає емоції, а наявність емоцій, сприяє активності, формуванню уваги та уяви, розвитку мислення.

Як бачимо, гра має такі ознаки: 1) діяльність (у нашому випадку – мовленнєва); 2) забезпечення мотивації, відсутність змушування; 3) індивідуалізована діяльність, досить особиста; 4) навчання та виховання в колективі й через колектив (О. Петровський); 5) розвиток психічних функцій та здібностей; 6) «навчання із захопленням» (за словами С. Соловейчика).

Визначальні характеристики гри вимагають виконання високих вимог до її організації.

У дослідженні Є. Пасова виокремлено шість основних цілей, які слід враховувати під час ігор на уроках іноземної мови: формування визначених навичок; розвиток мовленнєвих умінь; вироблення вміння спілкуватися; розвиток важливих здібностей та психічних функцій; пізнання в процесі становлення власного мовлення; запам'ятовування мовленнєвого матеріалу.

Специфіка гри, як точно зазначив М. Скаткін, полягає в тому, що «навчальні завдання сформульовано для дитини не в явному вигляді, а в замаскованому. Граючи, учень не ставить навчального завдання, однак в результаті гри він чогось навчається» [5, с. 96].

Ставити мету відпочити, відволіктися немає ні потреби, ні смислу: специфіка організації гри це забезпечить, оскільки самі форми ігор різноманітні; у яких використано весь досвід, накопичений людьми. До навчання адаптовано лото, карти, доміно, шаради, загадки, конкурси, дитячі й лінгвістичні ігри, а також усі можливі життєві ситуації: меблювання квартири, збори в похід й ін., розігрування дій

різноманітних професій та поведінки різних типів людей (оптиміст, буркун, вереда), прийоми мнемотехніки [3].

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Отже, гру вважають одним з ефективних засобів навчання іноземної мови. Її завдання полягає у створенні на уроці атмосфери мовного спілкування, зняття напруження, спонуканні учнів до активної діяльності. Протягом короткого часу можна задіяти всіх учнів і запропонувати кожному виконати багато операцій, пов'язаних з формуванням навичок. Ігри є однією з форм роботи на уроці, які сприяють найкращому засвоєнню матеріалу, а також активізують діяльність учнів на уроці й підвищують зацікавленість до знань, створюють сприятливий клімат у класі. Цей вид навчальної діяльності розвиває уяву, фантазію, увагу, формує почуття товарищескості та колективізму, допомагає подолати сором'язливість, усунути мовленнєвий бар'єр та зняти втому.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Василишин М. П. Комунікативно-ігрове навчання іноземної мови / М. П. Василишин // *Deutsch.* – 2010. – № 13. – С. 3–5.
2. Лащикова И. И. Игры как прием развития воображения и фантазии на уроках немецкого языка / И. И. Лащикова // *Иностранные языки в школе.* – 2003. – № 6. – С. 48–51.
3. Пассов Е. И. Урок иностранного языка в средней школе / Е. И. Пассов. – М.: Просвещение, 1988. – 223 с.
4. Пономар І. Гра як засіб організації роботи на уроці / І. Пономар // *Deutsch.* – 2011. – № 14. – С. 6–8.
5. Скаткин М. Н. Школа и всестороннее развитие детей / М. Н. Скаткин. – М.: Просвещение, 1980. – 144 с.
6. Эльконин Д. Б. Психология игры / Д. Б. Эльконин. – М.: Владос, 1999. – 360 с.

REFERENCES

1. Vasylyshyn, M. P. (2010). *Komunikatyvno-igrove navchannia inozemnoi movy.* [Communicative-gaming learning of a foreign language]. Kyiv.
2. Lashchikova, I. I. (2003). *Igry kak priem razvitiya voobrazheniya i fantazii na urokah nemetskogo yazyka.* [Games as a technique for the development of imagination and fantasy in German lessons]. Moscow.
3. Passov, E. I. (1988). *Urok inostrannogo yazyka v sredney shkole.* [Foreign language lesson in high school]. Mosow.
4. Ponomar, I. (2011). *Gra yak zasib organizatsii roboty na urotsi.* [The game as a means of organizing work in a class]. Kyiv.
5. Skatkin, M. N. (1980). *Shkola i vsestoronnee*

razvitie detey. [School and all-round development of children]. Moscow.

6. Elkonin, D. B. (1999). *Psihologiya igry*. [Game psychology]. Moscow.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

КАПТАН Тетяна Анатоліївна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри лінгводидактики та іноземних мов Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: методика викладання

іноземних мов у школі.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KAPITAN Tetiana Anatoliivna – Candidate of philological Sciences, Associate Professor of the Department of Linguodidactics and Foreign Languages, Volodymyr Vynnychenko Centralukrainian State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: methodology of foreign language teaching in school.

Стаття надійшла до редакції 02.04.2019 р.

УДК 378 + 37. 026

КОНДРАШОВ Микола Миколайович –

докторант кафедри педагогіки вищої школи і освітнього менеджменту Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
<https://orcid.org/0000-0002-3411-2209>
 e-mail: kondrashovmm@ukr.net

**ПЕДАГОГІЧНА ПІДГОТОВКА ЯК ОБ'ЄКТ
 УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОСВІТИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ**

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. У Національній доктрині розвитку освіти України відмічається, що освіта, будучи основою успішності особистості, суспільства, держави, «є стратегічним ресурсом поліпшення благополуччя людей, забезпечення авторитету і конкурентоздатності держави на міжнародній арені» [3, с. 137].

Зміна умов і характеру сучасного суспільства обумовлює ускладнення функцій освіти і підготовки педагогічних кадрів до її реалізації. Як справедливо стверджує Є. Бондаревська, «освіта нині спрямована на виховання людини, здатної мислити і діяти на особистісному рівні – це особистісно орієнтована освіта» [1, с. 7].

Складність рішення цієї проблеми, на думку Д. Любимова, є в тому, що по-перше, змістовно нічого не змінилося в педагогічній освіті і ця «консервація» вже є деградація, хоча цілі стали іншими; по-друге, технологічно не було ніяких зрушень в позитивну сторону [6]. Розв'язання цієї складної проблеми вимагає модернізації педагогічної підготовки, забезпечення її варіативності, творчої діяльності і «запасу можливостей» для педагогічних інновацій і нововведень.

Педагогічна практика у різних типах навчальних закладів свідчить про те, що великі резерви, в цьому плані, має управлінський аспект навчального процесу,

оптимізація педагогічного впливу на процес професійного становлення майбутніх педагогів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання підготовки майбутніх педагогів в умовах університетської освіти до професійної діяльності в освітніх закладах різного типу розглянуті в дослідженнях А. Алексюка, Ю. Бабанського, В. Бондаря, М. Данилова, Б. Єсіпова, І. Лернера, М. Скаткіна й інших учених. Вагомий внесок у вивчення теоретичного підґрунтя проблеми професійної підготовки зробили С. Архангельський, А. Вербицький, В. Кузь, Н. Кузьміна, В. Радул, Р. Хмелюк. Педагогічний аспект знайшов висвітлення в роботах: Н. Гузій, Н. Кічук, Л. Кондрашової, З. Курлянд, О. Мороза та інших.

Концептуальні засади управління якістю професійної підготовки розглядають дослідники: О. Ануфрієва, В. Байденко, Є. Коротков, К. Пасинчук, М. Поташник, Р. Романчук, Є. Яковлев, П. Яременко, А. Тузовський та ін. Аналіз наукової літератури дає змогу перевести прикладні аспекти дослідження у площину управління якістю педагогічної підготовки й професійного становлення їхньої особистості.

Мета статті – обґрунтування управлінського аспекту педагогічної підготовки як засобу професійного становлення й підвищення якості освіти майбутніх педагогів.

Виклад основного матеріалу